

**МОНИТОРИНГ НА КАТЕГОРИЗАЦИЯТА НА
АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНИТЕ
ЕДИНИЦИ И ТЕРИТОРИАЛНИТЕ ЕДИНИЦИ НА
ОСНОВАТА НА АКТУАЛНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ**

ДОКЛАД

София, септември, 2018 г.

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА ТЕРИТОРИАЛНО РАЗВИТИЕ ЕАД

София, 1000, ул. "Алабин" 16-20, тел. 02/980 0308, факс 02/980 0312,

URL: www.ncrdhp.bg, e-mail: office@ncrdhp.bg

**МОНИТОРИНГ НА КАТЕГОРИЗАЦИЯТА НА
АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНИТЕ ЕДИНИЦИ И
ТЕРИТОРИАЛНИТЕ ЕДИНИЦИ НА ОСНОВАТА НА
АКТУАЛНИ СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ**

ДОКЛАД

за изпълнение на дейности по договор

№ РД-02-29-183/18.04.2018 г.

ВЪЗЛОЖИТЕЛ:

Министерство на регионалното развитие и благоустройството

БУЛСТАТ 831661388

гр. София, ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 17–19

ИЗПЪЛНИТЕЛ:

Национален център за териториално развитие ЕАД

ЕИК 130175896

гр. София ул. „Алабин“ № 16-20

Изпълнителен директор: проф. д-р арх. Веселина Троева

Ръководител екип: мат. Мария Новакова

София, септември 2018 г.

ЕКИП:

1. **мат. Мария НОВАКОВА – ръководител колектив**
 2. **ик. геогр. Димитър ДИМИТРОВ**
 3. **инж. Светла ВАСИЛЕВА**
 4. **инж. Тина ПОПОВА**
 5. **Таня ЖЕЛЯЗКОВА - стажант**
 6. **Жозеф НАСЕР - стажант**
-

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
АПИ	Агенция „Пътна инфраструктура“
АТЕ	Административно-териториални единици
АТУ	Административно-териториално устройство
БДЖ	Български държавни железници
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадни води
ДВ	Държавен вестник
ЕКАТТЕ	Единен класификатор на административно-териториалните и териториалните единици
ЕС	Европейски съюз
ЗАТУРБ	Закон за административно-териториалното устройство на Република България
ЗМДТ	Закон за местните данъци и такси
ИПВГР	Интегрирани планове за възстановяване и градско развитие
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МОН	Министерство на образованието и науката
МРГ	Междуведомствена работна група
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МФ	Министерство на финансите
НКЖИ	Национална компания „Железопътна Инфраструктура“
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
нм	Населени места
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПРР	Оперативна програма „Региони в растеж“
ОУП	Общ устройствен план
ОУПО	Общ устройствен план на община
РМС	Решение на Министерския съвет
ТЕ	Териториални единици
NUTs	Териториални единици (по нива), използвани от Евростат за сравнение на показатели. За България: области (NUTSIII), региони от ниво 2 (NUTSII)

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	<i>Въведение.....</i>	6
2.	<i>Цели, задачи и дейности.....</i>	8
3.	<i>Категоризация на АТЕ и ТЕ. Основни положения. Основни Етапи и дейности</i>	10
3.1.	<i>Формиране на база данни с актуални първични и производни данни за показателите за категоризиране на общини и населени места</i>	10
3.2.	<i>Прилагане на модела за категоризация според Методиката за категоризация на АТЕ и ТЕ в Република България.....</i>	12
3.3.	<i>Анализ на различията между действащите категории и получената актуална оценка на състоянието</i>	13
3.4.	<i>Общи бележки по проведения мониторинг</i>	13
4.	<i>Резултати и анализи от проведения мониторинг.....</i>	14
4.1.	<i>Състояние на общините според резултатите от проведено мониторингово изследване и прилагане на математически модел с актуални към 2018 г. данни</i>	15
4.2.	<i>Състояние на населените места според резултатите от проведено мониторингово изследване и прилагане на математически модел с актуални към 2018 г. данни</i>	16
5.	<i>Анализ и оценка на въздействието на актуализацията на действащите категории на общини и населени места върху прилагането на местни политики и/или секторни политики на национално ниво.....</i>	25
6.	<i>Процедури, съгласувания, работни срещи</i>	27
7.	<i>Изводи и препоръки</i>	28
	ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	29
	ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ	30

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИ:

<i>Таблица 1: Общо промени според категорията и посоката на промяна.....</i>	<i>18</i>
<i>Таблица 2: Населени места с предложение за наблюдаване на тенденциите при следващи мониторингови наблюдения.....</i>	<i>19</i>
<i>Таблица 3: Населени места с предложение за намаляване на категорията.....</i>	<i>21</i>
<i>Таблица 4: Населени места с предложение за повишаване на категорията.....</i>	<i>23</i>

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ № 1: ИЗПОЛЗВАНИ ДАННИ ЗА МОНИТОРИНГ НА КАТЕГОРИЗАЦИЯТА НА ОБЩИНИ И НАСЕЛЕНИ МЕСТА - ИЗТОЧНИЦИ И АКТУАЛНОСТ

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2.1.: АКТУАЛИЗИРАНА БАЗА ДАННИ, 2018 Г. ЗА КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА КАТЕГОРИЗИРАНЕ НА ОБЩИНИ (В ЕЛЕКТРОНЕН ВАРИАНТ)

ПРИЛОЖЕНИЕ № 2.2.: АКТУАЛИЗИРАНА БАЗА ДАННИ, 2018 Г. ЗА КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА КАТЕГОРИЗИРАНЕ НА НАСЕЛЕНИ МЕСТА (В ЕЛЕКТРОНЕН ВАРИАНТ)

ПРИЛОЖЕНИЕ № 3.: ПРЕЗЕНТАЦИЯ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕН МОНИТОРИНГ, С ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ЧАСТИЧНА ПРОМЯНА В КАТЕГОРИИТЕ НА ОБЩИНИ И НАСЕЛЕНИ МЕСТА

ПРИЛОЖЕНИЕ № 4: ПРОЕКТ НА ЗАПОВЕД НА МИНИСТЪРА НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО ЗА ПРОМЕНИ В КАТЕГОРИИТЕ НА НАСЕЛЕНИ МЕСТА

ПРИЛОЖЕНИЕ № 5: КАРТА: ПРОМЕНИ В КАТЕГОРИИ НА НАСЕЛЕНИ МЕСТА, 2018 Г.

ПРИЛОЖЕНИЕ № 6: КАРТА: ПРОМЕНИ В КАТЕГОРИИ НА НАСЕЛЕНИ МЕСТА, 2016 Г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата задача се изпълнява по силата на Договор № РД-02-29-183 от 18.04.2018 г. между Националния център за териториално развитие (НЦТР ЕАД), в качеството му на Изпълнител и Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ), в качеството му на Възложител.

Съгласно чл. 36 от ЗАТУРБ общините, районите, кметствата и населените места се категоризират¹ по критерии и показатели, определени от Министерския съвет и Методика за категоризиране, утвърдена от министъра на регионалното развитие и благоустройството². Действащата към момента категоризация е утвърдена от Министъра на регионалното развитие и благоустройството със Заповед № РД-02-14-2021/14.08.2012 г. за категоризиране на административно-териториалните единици (АТЕ) и териториалните единици (ТЕ) в Република България³ и частично изменена със Заповеди № РД-02-14-808 от 25.08.2014 г.⁴ и № РД-02-14-704 от 13.09.2016 г.⁵, касаещи промени в някои от категориите на общини и населени места.

През 2018 г., съгласно действащата Методика е извършен мониторинг на категоризацията на общините и населените места в страната на основата на актуални статистически данни за заложените критерии и показатели.

Мониторинговото изследване е проведено в периода май – септември 2018 г. на базата на актуални данни, предоставени от съответните институции, определени в РМС № 921 от 16.12.2011 г.⁶ за източници на информация при определяне на категориите на АТЕ и ТЕ, включително публични такива. Използваните източници на информация и данни са цитирани в Приложение № 1.

Категоризацията на АТЕ и ТЕ се разработва като методология за изчисляване и методика за управление и мониторинг в периода 2002 – 2004 г. като наследник и заместител на съществуващата функционална типизация на общините и населените места от 70-те години, действала до началото на 90-те и доказала своята роля в системите за управление. Разработената методика за категоризиране включва математически модел

¹ Обща информация, касаеща категоризацията: <https://www.mrrb.bg/bg/kategorizaciya-na-administrativno-teritorialnite-i-teritorialnite-edinici/>

² <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/b292d022270c2dfb298e7a1951df9058.doc>

³ <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/21d901ddf81f37e0e88b4fa025aac89a.pdf>

⁴ <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/3eeb6e1f2f8d33e4eb0bc68bffb7dd5.pdf>

⁵ <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/045c89a8bae6ef1cf1290e4f03e4ff6a.pdf>

⁶ <https://www.mrrb.bg/static/media/ups/articles/attachments/a6acb0acc7704ee926f7b9eab06e9b9c.pdf>

за определяне на оценките и правила и процедури за извършване на категоризацията, нейното следене, мониторинг и актуализиране.

Категоризацията на АТЕ и ТЕ определя, по правила, заложи в Методиката и според Системата от критерии и показатели (според РМС № 921 от 16.12.2011 г.), съответни категории за общините в скала от 1 до 5 и за населените места – в скала от 1 до 8, като изключение правят Столична община с категория 0 и гр. София (при населените места) с категория 0.

Според правилата, залегнали в Методиката, основна прекатегоризация се извършва на всеки 10 години, година и половина след извършването от НСИ преброяване на населението и жилищния фонд. Основната причина за това е, че преброяването осигурява голям набор от актуални и надеждни данни, касаещи използваните показатели за определяне на категориите на общините и населените места. Такъв вид основно прекатегоризиране е извършено през 2012 г. след преброяването през 2011 г., и резултатите от него са отразени в Заповед № РД-02-14-2021/14.08.2012 г. на министъра на РРБ.

Регулярен мониторинг на категоризацията се извършва на всеки две години с използването на методологията от Методиката и актуални статистически данни, достъпни и предоставени от съответните източници към съответната дата. При липса на актуализирани данни към датата на провеждания мониторинг се използват налични данни от най-близката възможна година.

Целта на настоящия мониторинг е да се проследят измененията в характеристиките на общините и населените места, отчетени според промените в стойностите на включените показатели чрез прилагане на модела за интегрална оценка и допълнителните статистически методи, залегнали в Методиката. При регистрирани значими и трайни отклонения, като резултат от извършения мониторинг и резултатите от предходни пресмятания и наблюдения, се предлагат частични промени в категориите на общини и населени места. Предложените промени са предмет на обсъждане и приемане от МРГ за наблюдение и актуализация на категоризацията на АТЕ и ТЕ в Република България. След това промените се утвърждават от министъра на регионалното развитие и благоустройството, като се издава заповед, която се публикува в Държавен вестник.

Категорията на общините и населените места е част от информацията, съдържаща се в Единния класификатор на АТЕ и ТЕ (ЕКАТТЕ) и Националния регистър на населените места, поддържан от НСИ. Необходимостта от периодичен мониторинг на

категоризацията произтича от заложените в Методиката за категоризиране на АТЕ и ТЕ в Република България правила, където се предвижда мониторинг на категоризацията да се провежда на период от две години.

Настоящият доклад отразява изпълнението на дейностите по задачата и получените резултати, включително са анализирани и тенденциите в развитието и състоянието на общините и населените места и възможностите на категоризацията да отразява и отчита актуалното състояние на АТЕ и ТЕ.

2. ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ И ДЕЙНОСТИ

Основната цел на задачата е да се направи мониторинг на категоризацията, вкл. мониторингово изследване на състоянието и тенденциите и актуализация на категориите на АТЕ и ТЕ на базата на актуални статистически данни и информация за общините и населените места, съгласно приетия модел за категоризиране.

Основната цел е детайлизирана посредством дефинираните специфични цели, посочени и в техническата спецификация, а именно:

- Актуализиране на базата данни на показателите за АТЕ и ТЕ (общини и населени места);
- Анализ на актуалността на определените категории и експертни предложения за промени в категориите на АТЕ и ТЕ, на базата на получените резултати от прилагането на модела за категоризиране съгласно Методиката.

Дейностите, които осигуряват реализацията на заложените цели са формулирани в Техническата спецификация и са съобразени със заложените в Методиката необходими стъпки за извършване на Мониторинг:

- (3.1.) Актуализиране на базата данни с актуални първични и производни данни за показатели съгласно критериите за категоризиране на АТЕ и ТЕ въз основа на информацията от официалните информационни източници;
- (3.2.) Прилагане на математически модел за категоризация съгласно Методиката за категоризация на АТЕ и ТЕ в Република България, върху актуализираната база данни;
- (3.3.) Сравнение и анализ на различията в оценките при действащите категории и при актуализираните данни за състоянието на АТЕ и ТЕ;

- (3.5.) Подготовка на аргументирано предложение за промяна на действащи категории на общини и населени места и изготвяне на проект за изменение на Приложения № 1 и № 2 към Заповед № РД-02-14-2021 от 14.08.2012 г. (обн. ДВ, бр. 66 от 28.08.2012 г.) на министъра на регионалното развитие и благоустройството за утвърждаване на категориите на АТЕ и ТЕ в страната.
- (3.6.) Разработване на мониторингов доклад, съдържащ резултатите от извършеното мониторингово изследване и изпълнението на дейностите по точки 3.1. до 3.5.;
- (3.7.) Представяне на резултатите от мониторинга на категоризацията на АТЕ и ТЕ и на предложението за промяна на действащите категории на общини и населени места, съдържащо се в доклада по т. 3.6., на заседание на МРГ за наблюдение и актуализация на категоризацията на АТЕ и ТЕ в Република България. Представянето се осъществява на базата на изготвени презентационни материали, включително в електронен вид, съгласувано с Възложителя;
- (3.8.) Отразяване на бележките и предложенията, направени от членовете на МРГ, и изготвяне на окончателен вариант на мониторинговия доклад, както и отделно резюме на доклада.

Посочените по-горе дейности следват логиката и последователността на посочените в Методиката за категоризиране стъпки за извършване на Мониторинг. **Извън тази процедура е направен и анализ и оценка на въздействието на актуализацията на действащите категории на общини и населени места върху прилагането на местни политики и/или секторни политики на национално ниво, изискващ се в техническата спецификация и посочен като Дейност 3.4.**

При изпълнението на задачата са съобразени и постановките и условията, произтичащи от документите, имащи отношение към категоризацията:

- Закон за административно-териториалното устройство на Република България, от който произтича задължението и необходимостта от категоризиране на АТЕ и ТЕ;
- Текущото състояние на класификаторите на АТЕ и ТЕ, отразено в Единния класификатор на АТЕ и ТЕ и Националния регистър на населените места, поддържани от НСИ, съгласувано с МРРБ и МЗХГ (чл. 37 от ЗАТУРБ);
- Критерии и показатели за категоризиране на АТЕ и ТЕ, приети с РМС № 921 от 2011 г.;
- Методика за определяне на категориите на АТЕ и ТЕ, одобрена със Заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството № РД-02-14-306 от 10.02.2012 г.

- Трите гореспоменати заповеди за категоризация на общините и населените места, които са в сила към настоящия момент.

Подходът за извършване на мониторинга е регламентиран в Методиката за категоризация на АТЕ и ТЕ в Република България и съответно в Решение №. 921 от 2011 г. на МС по отношение на критериите и показателите за категоризиране на АТЕ и ТЕ и описаните източници за данните за тях.

Изготвянето на мониторингови доклади, на базата на тестови прилагания на приетия модел и утвърдена методика е заложено в нормативната уредба, имаща отношение към категоризацията и най-вече в самата Методика, както е цитирано и в Техническата спецификация. **Предметът на настоящата задача е част от предвидената система за периодично следене на изменението на показателите и оценките, с използване на актуални статистически данни.**

3. КАТЕГОРИЗАЦИЯ НА АТЕ И ТЕ. ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ. ОСНОВНИ ЕТАПИ И ДЕЙНОСТИ

Категоризацията на АТЕ и ТЕ засяга общините (като АТЕ – административно – териториални единици) и населените места (като ТЕ – териториални единици). Съответно мониторингът проследява измененията на техните интегрални оценки, степента на отклоненията от действащите категории и необходимостта от промяната и актуализирането им.

В процеса на мониторинговото изследване са изпълнени основните стъпки и фази, заложи в Методиката по реализация на математическия модел за определяне на интегрални оценки за общини и населени места, последващите действия по отношение на приемане или корекция на съществуващите категории, както и определянето на АТЕ и ТЕ за бъдещо проследяване, когато промените са значителни, но недостатъчни за вземане на решение за промяна на категорията им.

3.1. Формиране на база данни с актуални първични и производни данни за показателите за категоризиране на общини и населени места

Формирането на база данни с актуални първични и производни на тях данни по всеки от показателите за общини и населени места е съществен елемент от изпълнението на задачата. Системата от показатели и критерии, поотделно за общини и населени места, е нормативно определена в РМС № 921 от 2011 г. Въз основа на запитвания до съответните официални източници на информация за показателите за категоризиране на

АТЕ и ТЕ, бе предоставена необходимата информация, въз основа на която е формирана базата. В случаите на отказ или друга причина за непредоставяне на актуални данни са използвани данни от предишни години. Данните, които са публични достъпни от официални сайтове на съответните институции, са свалени и обработени. В Приложение № 1 са описани всички използвани данни, като е посочена тяхната актуалност и източници, като за публичните данни, за които са използвани Интернет ресурси са посочени и съответните интернет адреси.

В периода между двете мониторингови изследвания (2016-2018 г.) са настъпили известни промени в регистъра на АТЕ и ТЕ – ЕКАТТЕ. Единственото, което има отношение към категоризирането, е закриването на населените места с. Мързян (49575) и с. Фабрика (76011) от община Златоград, област Смолян.

Структурата на базата следва естествената логика на връзки и специфика на критериите и показателите, естеството на данните и бъдещите необходими пресмятания с тях. В базата се съхраняват няколко вида данни – първични стойности за показателите и производни данни, съответни на дефинициите на всеки един от тях; нормирани стойности за показателите и съответно такива за всеки един от критериите. Данните се съхраняват поотделно за общините и за населените места.

При формирането на масивите е направен първоначален логически контрол на данните за пълнота, съответствие на дефинициите и др. В тази първоначална фаза са коригирани и някои грешки и неточности при първичните данни. Според правилата в методиката и дефинициите на РМС № 921 от 2011 г. в тази фаза са формирани и балните оценки за няколко показателя, съответно за общини и за населени места.

Като уникални идентификатори за общините и за населените места са използвани официално определените от НСИ кодове от класификатора ЕКАТТЕ. Към момента на извършването на мониторинга:

- Използвано е текущото актуално състояние на ЕКАТТЕ към 19.01.2018 г. До момента на изготвянето на този доклад не са публикувани нови изменения на регистъра ЕКАТТЕ;
- Според състоянието на ЕКАТТЕ към цитираната дата (19.01.2018 г.) – брой общини – 265, брой населени места - 5256.

3.2. Прилагане на модела за категоризация според Методиката за категоризация на АТЕ и ТЕ в Република България

Моделът за категоризиране е описан в Методиката за категоризация на АТЕ и ТЕ в Република България, одобрена със Заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството РД-02-14-306 от 10.02.2012 г.

В настоящия мониторинг правилата за неговото прилагане са спазени стриктно, включително описания метод на интегрални оценки с всички предположения и допускания, както и всички други заложен изисквания.

Последователно са извършени следните действия:

- **Изключване от масивите на данните** за посочените в методиката обекти (гр. София, гр. Пловдив и гр. Варна и населени места под 100 жители при населените места; Столична община при общините).
- **Елиминиране на екстремни стойности (outliners)** – според Методиката – чрез заместване със стойности, пресметнати по заложените правила.

Чрез тези действия се игнорират “случайни“ екстремно големи или екстремно ниски стойности по един или няколко показателя, които могат да дебалансира резултатите, особено при населените места и е постигнато оптимално формиране на два работни масива с първични и производни данни, съответно за общините и населените места.

- **Нормализиране на натуралните стойности на показателите** за масивите от данни за общини и населени места (съответно единични вектори за общини и Z-трансформация за населени места). По този начин са формирани два нови масива с нормализирани данни, върху които се прилага метода на интегралните оценки.
- **Формиране на критериални оценки** (поотделно за общини и населени места). Използван е описаният в методиката интегрален метод със съответните тежестни коефициенти и други специфики за общините и населените места. Анализирани са влиянията на основни и допълващи показатели в общата оценка за всяка АТЕ и ТЕ.

Направени са изводи за общини и населени места, които могат да бъдат намерени в раздели 4.1. и 4.2., както в раздел 7. Анализирани са случаите на общини и населени места, при които се наблюдава значителен дисбаланс при състоянието или развитието по отделните критерии (АТЕ и ТЕ с голяма разлика в позицията на получените критериални оценки).

- **Формиране на обща интегрална оценка за общините и населените места** на базата на получените оценки за критериите. В резултат от тази дейност всяка една от единиците е получила интегрална оценка, която по-нататък служи за ранжиране, анализ и определяне на категорията ѝ.

3.3. Анализ на различията между действащите категории и получената актуална оценка на състоянието

В тази фаза на задачата е направен обстоен анализ на получените резултати и получени различия, сравнени с действащите категории. Дейността включва подробен анализ на текущото състояние, базиран на получената обща интегрална оценка и влиянието на всеки един от критериите. Взема се под внимание и анализа по показатели и приноса на всеки един от тях в критериалните оценки. Идентифицирани са показателите и в частност и индикаторите, чиито промени водят до тези различия в оценките и степента на значимост на тези промени. Резултатите от този анализ са обсъдени с Възложителя и докладвани в МРГ за наблюдение и актуализация на категоризацията на АТЕ и ТЕ в Република България, проведена на 12 септември 2018 г. в сградата на МРРБ.

Според степента на различията и техния характер, общините и населените места с най-изявени разлики са коментирани детайлно в раздели 4.1. и 4.2.. Изготвено е аргументирано предложение за промяна на действащи категории на общини и населени места.

Предложението за промяна на категориите на ограничен брой общини и населени места е изготвено при спазването на процедурите и изискванията на Методиката.

В процеса на изпълнение на тази дейност са проведени и работни консултации с Възложителя и други заинтересовани страни (представители на НСОРБ и НСИ) за обсъждане на предварителни резултати и предлаганите решения.

3.4. Общи бележки по проведения мониторинг

Мониторинговите изследвания имат за цел да регистрират колебанията и отклоненията в общите интегрални оценки на общините и населените места с цел проследяване на развитието, потвърждаване на приетите категории или като индикатор за промяната им. Според методиката при колебания в диапазон, ненадхвърлящ съседна категория не се предприемат действия по промяна на категорията. Такива се предлагат в случаите на много силни отклонения, надхвърлящи диапазона на съседна категория, или в случаи на продължителни силни тенденции в зоната на съседна категория.

Мониторинговите изследвания повтарят модела, по-който принципно се извършва категоризацията. Разликата е, че тези изследвания се правят в периодите между официалните преброявания, използват се актуализирани данни, там където има налични такива, и отчитат динамиката на голяма част от тях и влиянието им върху общата интегрална оценка, съответно категория на община и/или населено място. В този смисъл и категоричността на решенията, които се вземат, зависят от степента на отклонение от вече определените категории. Резултатите от тези изследвания могат да доведат до промяна на категории, но могат да служат и само като индикативи за бъдещи решения. В случаите, когато не са налице категорични аргументи за промяна на настояща категория, съответната община или населено място се „маркират“ за бъдещо проследяване.

Резултатите от проведеното мониторингово изследване са доста близки до съществуващите категории на АТЕ и ТЕ. Наблюдаваните известни колебания в оценките на общините и населените места са резултат от промени в актуализираните данни за участващите в интегралната оценка показатели. Една от целите на мониторинга е да регистрира тези колебания и при трайна тенденция или достатъчно силни отклонения да се предложи промяна в категориите. Засега такава промяна е предложена единствено за ограничен брой населени места.

Появата на големи групи общини и населени места с характеристики на резултатите и общата им интегрална оценка в зони между две категории е част от Методиката, касаеща мониторинговите изследвания. Целта на този подход е да се регистрират колебанията и при следващи подобни изследвания да се проследят по-детайлно тенденциите. Те са следствие на годишни колебания на стойностите на показателите и трябва да бъдат разглеждани (най-вече) като индикатор за тенденции. Самата методика отчита тази специфика и поради това съображение препоръчва действия към промяна единствено при трайна тенденция към съседна категория.

4. РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗИ ОТ ПРОВЕДЕНИЯ МОНИТОРИНГ

Резултатите от проведеното мониторингово изследване са доста близки до съществуващите категории на АТЕ и ТЕ.

Наблюдаваните известни колебания в оценките на общините и населените места са резултат от промени в актуализираните данни за участващите в интегралната оценка показатели.

Сравнение с предишни мониторингови изследвания:

- Брой предложения за промяна на категории на общини: 2014 г. – 1, 2016 г. – 1; 2018 – няма;
- Брой предложения за промяна на категории на населени места:
 - По причина на намаляване на население под 100 жители на населени места от категория 7 към категория 8 преминават: 2014 г. – 57 бр., 2016 г. – 30 бр., 2018 г. – 39 бр.;
 - По причина на намаляване на население под 100 жители на населени места от категория 6 към категория 7 преминават: 2014 г. и 2016 г. – няма, 2018 г. – 1 бр.;
 - По причина на трайни тенденции към завишаване/намаляване на оценка: 2014 г. – 18 бр.; 2016 г. – 25 бр. ; 2018 г. – 81 бр.

4.1. Състояние на общините според резултатите от проведено мониторингово изследване и прилагане на математически модел с актуални към 2018 г. данни

Категориите за общини са 5 на брой – от 1 до 5 и Столична община с категория 0.

Резултатите по общини в голяма степен потвърждават съществуващите категории.

Според Методиката, общините се класират в групи според категориите, като се допуска формирането на междинни групи между категориите. Когато дадена община попадне в такава междинна група, се смята, че няма съществени отклонения и нейните характеристики и те отговарят на съществуващата категория. Когато община попадне в съседна категория, независимо по-ниска или по-висока, се проследяват тенденциите в нейното развитие и при забелязани трайни такива, тя се предлага за промяна на категорията. В настоящия мониторинг са отбелязани 7 такива случая, като нито един от тях не води до необходимост от промяна.

Оценките на общини Вълчедръм, Оряхово, Лом и Велинград показват занижаване спрямо съществуващите им категории. Тези тенденции могат да бъдат обяснени с общите такива в северозападната част на страната и за община Велинград – с отделянето на община Сърница от територията на общината.

Посочените по-горе общини показват ще бъдат проследявани и по-нататък, заедно с общините Царево и Шабла, черноморски общини със силни курортни характеристики, при които обаче има разнопосочни тенденции по отношение на

категориите: към завишаване при Царево от 3 към 2 и спад от 3 към 4 при Шабла. Друга дългосрочна тенденция се наблюдава и при община Руен, където, най-вече поради качеството на демографските характеристики като брой и възрастова структура, общината има не много силна, но устойчива тенденция за преминаване от 4-та към 3-та категория.

За посочените общини аналогични тенденции са били наблюдавани и при мониторинга на категоризацията през 2016 г. За отбелязване е, че не всички регистрирани (по-силни) тенденции през 2016 г. се потвърждават и сега, през 2018 г. Това е още едно потвърждение на установеното в Методиката правило за промяна на категорията да се предлагат АТЕ и ТЕ само при установени трайни тенденции.

Тенденции към по-високи оценки (дори да не надхвърлят границите на съседна категория) показват общини с изявени туристически характеристики (макар, че такъв показател пряко няма), с концентрация на големи индустриални предприятия/фирми, или със смесено население, където раждаемостта е по-висока и структурата на населението – по-добра.

Тенденция към по-ниски оценки и категории се наблюдава в по-периферни общини, с по-слаба икономика, голям процент от тях в Северозападна България, при общини с намаляващо население и комплексни проблеми.

4.2. Състояние на населените места според резултатите от проведено мониторингово изследване и прилагане на математически модел с актуални към 2018 г. данни

Категориите за населени места са 8 на брой – от 1 до 8 и гр. София с категория 0.

Към момента на провеждането на настоящия мониторинг населените места в страната са 5256 (актуалност на Националния регистър на населените места⁷ в РБ – 19.01.2018 г.). В периода от предходния до сегашния мониторинг (2016 – 2018 г.) са закрити две населени места и няма други промени, касаещи категоризацията на АТЕ и ТЕ (общините и населените места).

Грите най-големи града – София, Пловдив и Варна не участват в модела за определяне на категории и на тях се присъждат съответно категории 0 за гр. София и 1 за гр. Пловдив и гр. Варна. На най-малките населени места, с население под 100 жители, също се определя „служебно“ най-ниската категория 8 и те също не участват в модела.

⁷ <http://nsi.bg/nrnm/>

Такива към момента са 1896. В сравнение с 2016 г. техният брой се е увеличил с 48 населени места, като все пак, някои от тези с население под 100 през 2016 г. сега са малко над 100. В тази бройка се намират и населените места, чиято категория подлежи на промяна поради намаляване на населението. Едно от тези населени места е с настояща категория 6 и според правилата в методиката ще бъде предложено за понижаване на категорията му до категория 7.

Оценките при населените места са много по-чувствителни в сравнение с тези на общините. Особено в групата населени места с категории от 5 до 7. Тази констатация се потвърждава при няколко последователни мониторингови изследвания.

Според правилата на методиката, за обсъждане и промяна на категориите се предлагат населени места, които трайно са показали тенденция към преминаване най-малко с една категория надолу или нагоре.

Като резултат от настоящия мониторинг се предлагат за промяна категориите на общо 121 населени места:

1. Намалява се категорията на 40 населени места (Таблица № 3):

- 39 населени места с настояща категория 7, за които се предлага преминаване към категория 8, поради намаляване на населението под 100 жители според статистически данни на НСИ към 31.12.2017 г. ;
- 1 населено място с настояща категория 6, за което се предлага преминаване към категория 7 поради намаляване на населението под 100 жители според статистически данни на НСИ към 31.12.2017 г.⁸

2. Увеличава се категорията на 81 населени места (Таблица № 4):

- 4 населени места с настояща категория 8, преминават в категория 7;
- 76 населени места с настояща категория 7, преминават в категория 6;
- 1 населено място с настояща категория 5, преминава в категория 4.

Важно: Промяната на категориите на тези населени места не влияе върху определянето на данъчни оценки по реда на Закона за местните данъци и такси.

⁸ Населението на населеното място с. Житуша е под 100 души, но според правилата, залегнали в Методиката, преминаването в друга категория не може да прескача категория. Т.е., независимо от причините община и/или населено място може да премине единствено в съседна на съществуващата категория.

Таблица 1: Общо промени според категорията и посоката на промяна.

От категория към категория	Общ брой нм	Причина
От 7 към 8	39	Намаляване на населението под 100 жители към 31.12.2017 г.
От 6 към 7	1	Намаляване на населението под 100 жители към 31.12.2017 г.
От 8 към 7	4	Подобрена обща интегрална оценка, основно урбанистичен критерий, който традиционно отразява частни инвестиционни интереси, вкл. строеж на нови жилища. В повечето случаи това са населени места в непосредствена близост до големи градове или райони с туристическо развитие
От 7 към 6	76	Подобрена обща интегрална оценка, най-често поради високи стойности над средното на урбанистичен и/или инфраструктурен критерий
От 5 към 4	1	Завишени показатели и по четирите критерии за оценка; стабилно население, отбелязано за проследяване и при предишни мониторингови проследявания.
Общо	121	

Като резултат от настоящия мониторинг се предлагат за бъдещо проследяване и наблюдение 4 общини и 58 населените места, част от които са били отбелязани за проследяване и при предишното мониторингово изследване през 2016 г.

За предварително обсъждане бяха селектирани 139 населени места (без тези с население под 100 жители) с по-големи отклонения в получените оценки спрямо действащите категории. След подробно разглеждане и обсъждане на степента и причините за тези промени, влиянието на ключови и основни показатели по критерии, както и влиянието на промяната върху формирането на данъчните оценки, за корекция на категориите са предложени 121 населени места, вкл. и 40, които според методиката следва да понижат категорията си заради намаляване на населението им под 100 жители. В резултат от обсъжданите 139 населени места (без тези с население под 100 жители) 81 са предложени за промяна (завишаване на категорията) и 58 са оставени за наблюдение при следващи мониторингови наблюдения.

Таблица 2: Населени места с предложение за наблюдаване на тенденциите при следващи мониторингови наблюдения.

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Тенденция	Население 31.12.2017
00607	гр.	Ардино	Ардино	KRZ	3	Понижаване	3919
06286	гр.	Брезник	Брезник	PER	3	Понижаване	3953
54020	гр.	Оряхово	Оряхово	VRC	3	Понижаване	4401
39030	гр.	Котел	Котел	SLV	3	Понижаване	5268
06570	гр.	Брусарци	Брусарци	MON	4	Понижаване	978
81390	гр.	Чипровци	Чипровци	MON	4	Понижаване	1594
18366	с.	Гърмен	Гърмен	BLG	4	Понижаване	2002
12543	гр.	Вълчедръм	Вълчедръм	MON	4	Понижаване	3158
16184	с.	Септемврийци	Вълчедръм	MON	5	Понижаване	1030
05195	с.	Бойница	Бойница	VID	5	Понижаване	384
43092	с.	Лакатник	Своге	SFO	7	Завишаване	102
00271	с.	Александрово	Поморие	BGS	7	Завишаване	108
36823	с.	Киевци	Габрово	GAB	7	Завишаване	118
66929	с.	Скърбино	Кърджали	KRZ	7	Завишаване	120
35136	с.	Невестино	Кърджали	KRZ	7	Завишаване	127
14917	с.	Гирчевци	Кюстендил	KNL	7	Завишаване	132
56976	с.	Подвръх	Джебел	KRZ	7	Завишаване	133
72693	с.	Топола	Каварна	DOB	7	Завишаване	136
03633	с.	Белокопитово	Шумен	SHU	7	Завишаване	138
81904	с.	Чарково	Габрово	GAB	7	Завишаване	141
58668	с.	Просторно	Разград	RAZ	7	Завишаване	143
48951	с.	Момин сбор	Велико Търново	VTR	7	Завишаване	147
04354	с.	Блатино	Дупница	KNL	7	Завишаване	151
53309	с.	Оглед	Рудозем	SML	7	Завишаване	159
47408	с.	Марчево	Гърмен	BLG	7	Завишаване	161
67698	с.	Смочево	Рила	KNL	7	Завишаване	173
36484	с.	Карлиево	Златица	SFO	7	Завишаване	174
81832	с.	Чучулигово	Петрич	BLG	7	Завишаване	174
39709	с.	Крета	Мездра	VRC	7	Завишаване	193
40703	с.	Куртово	Карлово	PDV	7	Завишаване	200
70130	с.	Стърмен	Бяла	RSE	7	Завишаване	229
61385	с.	Радинград	Разград	RAZ	7	Завишаване	235
49504	с.	Мъглища	Мадан	SML	7	Завишаване	235
15864	с.	Голямо Дряново	Казанлък	SZR	7	Завишаване	243
81760	с.	Чурек	Елин Пелин	SFO	7	Завишаване	245
38282	с.	Конево	Кърджали	KRZ	7	Завишаване	245

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Тенденция	Население 31.12.2017
75246	с.	Ушинци	Разград	RAZ	7	Завишаване	248
87700	с.	Ястребово	Русе	RSE	7	Завишаване	252
55316	с.	Панайот Волово	Шумен	SHU	7	Завишаване	252
38981	с.	Костино	Кърджали	KRZ	7	Завишаване	255
62760	с.	Ровина	Смолян	SML	8	Завишаване	100
03959	с.	Бероново	Сунгурларе	BGS	8	Завишаване	102
29012	с.	Жабляно	Земен	PER	8	Завишаване	103
24788	с.	Дядовци	Ардино	KRZ	8	Завишаване	103
43147	с.	Ласкар	Плевен	PVN	8	Завишаване	106
58579	с.	Пролаз	Търговище	TGV	8	Завишаване	106
18575	с.	Горица	Генерал Тошево	DOB	8	Завишаване	106
37085	с.	Китница	Ардино	KRZ	8	Завишаване	106
51826	с.	Новаково	Аксаково	VAR	8	Завишаване	107
77361	с.	Хотово	Сандански	BLG	8	Завишаване	114
68223	с.	Спатово	Сандански	BLG	8	Завишаване	116
70319	с.	Сухово	Ардино	KRZ	8	Завишаване	118
32648	с.	Илинден	Хаджидимово	BLG	8	Завишаване	118
04515	с.	Бобовец	Балчик	DOB	8	Завишаване	119
49268	с.	Мрежичко	Джебел	KRZ	8	Завишаване	120
11689	с.	Воденичарско	Джебел	KRZ	8	Завишаване	123
32634	с.	Илийско	Джебел	KRZ	8	Завишаване	138
12975	с.	Вършило	Созопол	BGS	8	Завишаване	145

За 58-те населени места е преценено, че е по-подходящо да се проследи тяхното развитие и стойности на показателите в следващите мониторинги и да се пристъпи към промяна, ако установените тенденции се запазят и потвърдят.

Определено съществува ясна тенденция към завишаване на оценката и съответно необходимост от промяна на категорията при населени места, разположени в близост до силни градски центрове, райони с туристически характеристики (макар че явно такъв показател няма при населените места, но това видимо влияе на общото състояние и развитие и косвено се отразява в критериите и в общата оценка) и развиващи се транспортни оси. Подобни изводи са правени и при предишни мониторингови наблюдения. Друга изразена тенденция се наблюдава при населени места, разположени в периферни, отдалечени, планински и като цяло – неблагоприятствани райони. Някои

от тези населени места са центрове на общини и към промени в техните категории трябва да се пристъпва внимателно и отговорно.

Населени места с предложение за намаляване на категорията

Населените места, които са били 7-ма категория, но към 31.12.2017 г. са с население под 100 жители автоматично и служебно според методиката получават категория 8. Единствено изключение е с. Житуша, община Радомир, което е имало категория 6 и получава категория 7.

Такива към настоящия мониторинг са 40 на брой и са показани в таблицата по-долу.

Таблица 3: Населени места с предложение за намаляване на категорията

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Предлагана категория	Население 31.12.2017 г.
62181	с.	Раненци	Кюстендил	KNL	7	8	85
55734	с.	Пелатиково	Невестино	KNL	7	8	85
65351	с.	Сан-Стефано	Карнобат	BGS	7	8	86
16081	с.	Горица	Попово	TGV	7	8	87
46437	с.	Малка Желязна	Тетевен	LOV	7	8	87
67324	с.	Сливек	Ловеч	LOV	7	8	88
66113	с.	Селце	Каварна	DOB	7	8	90
44433	с.	Лъка	Смолян	SML	7	8	90
67948	с.	Соколово	Ловеч	LOV	7	8	91
48088	с.	Миладиновци	Добрич-селска	DOB	7	8	92
05253	с.	Бокиловци	Берковица	MON	7	8	92
03808	с.	Беляново	Ценово	RSE	7	8	92
69290	с.	Стожа	Сандански	BLG	7	8	92
03407	с.	Бели бряг	Раднево	SZR	7	8	93
21004	с.	Диманово	Неделино	SML	7	8	93
05009	с.	Божурец	Каварна	DOB	7	8	94
67756	с.	Сноп	Генерал Тошево	DOB	7	8	94
37135	с.	Кладенец	Шумен	SHU	7	8	94
15415	с.	Големаново	Кула	VID	7	8	95
43428	с.	Лесковец	Перник	PER	7	8	95
30020	с.	Заберново	Малко Търново	BGS	7	8	95
69050	с.	Старо село	Мездра	VRC	7	8	96

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Предлагана категория	Население 31.12.2017 г.
62102	с.	Раковсково	Несебър	BGS	7	8	96
30350	с.	Заселе	Своге	SFO	7	8	97
37695	с.	Козарка	Неделино	SML	7	8	97
37157	с.	Кладенци	Тервел	DOB	7	8	97
27108	с.	Езерец	Шабла	DOB	7	8	97
37304	с.	Клисурица	Монтана	MON	7	8	98
14979	с.	Главановци	Трън	PER	7	8	98
05044	с.	Божурлук	Левски	PVN	7	8	98
16242	с.	Горна Козница	Бобов дол	KNL	7	8	99
65591	с.	Светля	Ковачевци	PER	7	8	99
31190	с.	Злидол	Мездра	VRC	7	8	99
05325	с.	Болярци	Кърджали	KRZ	7	8	99
80827	с.	Черна могила	Харманли	HKV	7	8	99
14043	с.	Габер	Крушари	DOB	7	8	99
73167	с.	Трифоново	Монтана	MON	7	8	99
56318	с.	Пещерна	Луковит	LOV	7	8	99
76180	с.	Фролош	Кочериново	KNL	7	8	99
29622	с.	Житуша	Радомир	PER	6	7	94

Интересен за отбелязване факт е, че някои от населените места, които по същата причина са получили категория 8 при предходни мониторинги, вкл. от 2016 г. са повишили населението си над 100 жители и по тази причина са включени за анализ по правилата за прилагане на модела в Методиката. Според резултатите от сегашното прилагане на модела всяко едно от тези населени места е показало резултат, съответстващ на определената му категория.

Населени места с предложение за повишаване на категорията

Определено съществува ясна тенденция към завишаване на оценката и съответно необходимост от промяна на категорията при населени места, разположени в близост до силни градски центрове туристически райони (макар че такъв показател няма при населените места, но това видимо влияе на общото състояние и развитие, а оттам косвено се отразява в критериите и в общата оценка) и развити транспортни оси.

Населените места – 81 бр., които са понастоящем имат категория 5, 7 и 8, но са показали силна и/или трайна тенденция към по-висока категория и се предлагат за промяна на категорията са показани в следващата таблица.

Таблица 4: Населени места с предложение за повишаване на категорията

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Предлагана категория	Население 2017 г.
11845	с.	Войводиново	Марица	PDV	5	4	2094
66831	с.	Скобелево	Димитровград	HKV	7	6	514
51785	с.	Нова бяла река	Върбица	SHU	7	6	501
21381	с.	Добревци	Ябланица	LOV	7	6	477
46773	с.	Маломир	Върбица	SHU	7	6	469
00697	с.	Асен	Павел баня	SZR	7	6	452
58414	с.	Присад	Генерал Тошево	DOB	7	6	438
30627	с.	Здравец	Аврен	VAR	7	6	435
46417	с.	Малка Веря	Стара Загора	SZR	7	6	425
23090	с.	Драганово	Бургас	BGS	7	6	417
87713	с.	Ястребово	Опан	SZR	7	6	389
27111	с.	Езеро	Нова Загора	SLV	7	6	389
57296	с.	Полковник Таслаково	Дулово	SLS	7	6	382
57426	с.	Поляново	Айтос	BGS	7	6	373
72895	с.	Точилари	Кубрат	RAZ	7	6	364
21988	с.	Долище	Аксаково	VAR	7	6	362
16794	с.	Горно Камарци	Горна Малина	SFO	7	6	360
00881	с.	Абланица	Велинград	PAZ	7	6	359
11106	с.	Винево	Минерални бани	HKV	7	6	359
35691	с.	Каменар	Поморие	BGS	7	6	354
24668	с.	Дърманци	Мездра	VRC	7	6	350
40590	с.	Куманово	Аксаково	VAR	7	6	349
07199	с.	Бъдеще	Стара Загора	SZR	7	6	348
22174	с.	Долна Малина	Горна Малина	SFO	7	6	338
63450	с.	Руска Бела	Мездра	VRC	7	6	338
10392	с.	Великденче	Омуртаг	TGV	7	6	335
69198	с.	Стефан Караджа	Добрич-селска	DOB	7	6	325
80772	с.	Черна	Хитрино	SHU	7	6	322
57100	с.	Пожарево	Божурище	SFO	7	6	321
20153	с.	Даскал-Атанасово	Раднево	SZR	7	6	314
44745	с.	Лютиброд	Мездра	VRC	7	6	309
68970	с.	Старозагорски бани	Стара Загора	SZR	7	6	308
55289	с.	Памукчии	Стара Загора	SZR	7	6	306
62637	с.	Рибница	Рудозем	SML	7	6	306
73136	с.	Три могили	Кърджали	KRZ	7	6	305
10094	с.	Варвара	Царево	BGS	7	6	303
68014	с.	Солище	Кърджали	KRZ	7	6	302
59361	с.	Прогрес	Момчилград	KRZ	7	6	302
48862	с.	Мокреш	Велики Преслав	SHU	7	6	294
80282	с.	Чеканчево	Горна Малина	SFO	7	6	294

Код на нм	гр./с	Населено място	Община	Код на област	Настояща категория	Предлагана категория	Население 2017 г.
55840	с.	Пепелище	Кърджали	KRZ	7	6	291
52279	с.	Константиново	Камено	BGS	7	6	289
62390	с.	Ребърково	Мездра	VRC	7	6	281
03767	с.	Белчин	Самоков	SFO	7	6	281
63542	с.	Ръждак	Петрич	BLG	7	6	279
07377	с.	Българчево	Благодеевград	BLG	7	6	275
78669	с.	Църквище	Златица	SFO	7	6	273
03191	с.	Безден	Костинброд	SFO	7	6	266
39493	с.	Крапец	Шабла	DOB	7	6	261
17680	с.	Грамаждано	Кюстендил	KNL	7	6	259
10690	с.	Веринско	Ихтиман	SFO	7	6	251
46591	с.	Малко Кадиево	Стара Загора	SZR	7	6	249
07689	с.	Бяла река	Рудозем	SML	7	6	244
43983	с.	Ловци	Мадан	SML	7	6	232
05431	с.	Борилово	Стара Загора	SZR	7	6	231
46992	с.	Манастир	Хасково	HKV	7	6	231
83123	с.	Шереметя	Велико Търново	VTR	7	6	229
30805	с.	Зетъво	Айтос	BGS	7	6	223
58863	с.	Пчелин	Костенец	SFO	7	6	221
49117	с.	Московец	Карлово	PDV	7	6	220
18263	с.	Гълъбник	Радомир	PER	7	6	218
41232	с.	Кленовик	Радомир	PER	7	6	213
61128	с.	Равна гора	Аврен	VAR	7	6	212
51281	с.	Негушево	Горна Малина	SFO	7	6	206
69849	с.	Стремово	Кърджали	KRZ	7	6	204
66932	с.	Славеево	Ивайловград	HKV	7	6	203
30702	с.	Зелендол	Благодеевград	BLG	7	6	199
52115	с.	Ново Оряхово	Долни чифлик	VAR	7	6	193
44425	с.	Лька	Поморие	BGS	7	6	191
07569	с.	Бърчево	Рудозем	SML	7	6	189
27231	с.	Еленово	Благодеевград	BLG	7	6	186
48369	с.	Мирово	Ихтиман	SFO	7	6	181
27468	с.	Енево	Добрич-селска	DOB	7	6	176
06567	с.	Брош	Кърджали	KRZ	7	6	176
48341	с.	Мирово	Стражица	VTR	7	6	169
04981	с.	Божичен	Иваново	RSE	7	6	155
67773	с.	Снягово	Генерал Тошево	DOB	7	6	151
02662	с.	Баново	Суворово	VAR	8	7	126
36422	с.	Караполци	Елин Пелин	SFO	8	7	119
52252	с.	Ново село	Стара Загора	SZR	8	7	108
51278	с.	Негованци	Радомир	PER	8	7	104

5. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА ДЕЙСТВАЩИТЕ КАТЕГОРИИ НА ОБЩИНИ И НАСЕЛЕНИ МЕСТА ВЪРХУ ПРИЛАГАНЕТО НА МЕСТНИ ПОЛИТИКИ И/ИЛИ СЕКТОРНИ ПОЛИТИКИ НА НАЦИОНАЛНО НИВО

Категоризацията на АТЕ и ТЕ в България е в известна степен продължение на вижданията от средата на 70-те години на 20-ти век за ролята на обща/базова класификация на АТЕ и ТЕ за целите на управлението на територията. Макар и имаща генезиса си от този период, категоризацията може да се определи като уникален за страната феномен, даващ достатъчно добра и прецизна скала за общото състояние на единиците в рамките на страната. Дългото и успешно използване на предшественика ѝ не може да бъде отхвърлено с лека ръка и по-скоро при наличието на такъв инструмент би било полезно при редица ситуации, свързани с оценка на състоянието, потенциала и възможностите на населени места и/или конкретни територии.

Към настоящия момент апаратът на категоризацията се използва в няколко основни случая:

- Категорията на АТЕ и ТЕ е част и от информацията, съдържаща се в ЕКАТТЕ и Националния регистър на населените места;
- Закон за местните данъци и такси - за изчисление на данъчните оценки на сгради, земите в строителни граници, застроените дворове и на земите извън строителните граници (без земеделските земи), както и на земеделските земи;
- Методика за частично финансово подпомагане за изработването на проект за общ устройствен план на община (2014 г.);
- Закон за регионалното развитие (изм. 2016 г.) – за определяне на териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа;
- При определяне на такси за промяна на предназначението на земеделски земи (МЗХГ).

В последните години периодично и постоянно се правят разнообразни класации, базирани на различни по принципи, цели, обхват, източници и използвани методи за анализ методики. В повечето случаи те са ведомствено или целево ориентирани и рядко имат по-общ характер. Качеството на всяка от тези класации като използвани методи и избрани индикатори е различно – от „постигнали целите си“, до „спорно адекватни“.

Предимствата на категоризацията на общините и населените места има няколко безспорни предимства:

- Обхваща голям набор от показатели и за двете групи АТЕ и ТЕ. Показателите обхващат основния спектър характеристики, описващи състоянието, но и даващи ясни индикации за потенциал и бъдещо развитие;
- Използваният математичен модел за определяне на интегралните оценки и методиката за поддържане и актуализация на категориите са достатъчно прецизирани и дават адекватни резултати;
- Проследяването на промените при периодичните мониторингови изследвания показва логични резултати, отчитащи динамиката на състоянието и развитието на АТЕ и ТЕ.

Могат да се посочат и известни различия между категоризацията и други класификации, използвани за различни оценки на АТЕ и ТЕ:

- При други по-общи класификации: различни скали на оценка, показатели, период на актуализация;

За пример може да се посочат класификациите на градове и центрове на общини, използвани за целите на Националната стратегия за регионално развитие и Националната концепция за пространствено развитие. И в двата случая се класифицират населени места, в качеството им на градски центрове и/или центрове на административни единици. Скалата на оценка е от 1 до 5, като наборът от показатели е по-малък, по-специализиран и специфичен. Общото между категоризацията и тези класификации е оценката, която е базова. Различията са в набора от показатели и обхвата на засегнати специфики и теми, както и методиката за оценка, която при категоризацията е доста по-прецизна. Предимство на категоризацията е и периода на актуализация.

- При по-специализирани класификации: използване на по-ограничен набор от показатели и данни, липса на периодична актуализация и др.

За пример може да се посочат класификациите на Министерство на финансите за целите на коригирането на общинските бюджети и преразпределянето на средства от републиканския бюджет и която е силно специализирана и трудно би се сравнила с общата оценка, заложена в категоризацията; на Министерство на здравеопазването, която се извършва се за целите на специфичните политики на МЗ и е доста специализирана, но би могла да се подобри с включването на индикатор „категория“; и

други ведомствени класификации, повечето от които имат силно профилиран набор от показатели и опростен (в повечето случаи) метод за определяне на класове и групи населени места и/или общини за предназначени действия. Категоризацията, при подходящо прилагани методики, може да подобри резултатите от тях при подходящо включване и използване.

6. ПРОЦЕДУРИ, СЪГЛАСУВАНИЯ, РАБОТНИ СРЕЩИ

В процеса на изпълнение на задачата са спазени заложените в Договора и Техническата спецификация към него процедури и съгласувания и са проведени работни срещи.

- Изготвен е Встъпителен доклад и е проведена първа (встъпителна) среща между представители на МРРБ (като Възложител) НЦТР ЕАД като Изпълнител;
- Проведени са и междинна и среща преди приключване на задачата. За всички проведени срещи са изготвени двустранни протоколи. Извън тези срещи двете страни са били в постоянен контакт и съгласуване на дейностите и действията по изпълнението на задачата;
- В определените срокове са изпращани материали към заинтересованите страни, както и преди заседанието на Междуведомствената работна група;
- Спазени са и други, предвидени в Техническата спецификация и съответно заложен в офертата, съгласувания между заинтересовани страни, което е допринесло за успешното изпълнение и приключване на задачата;
- Спазени са и всички правила и изисквания по материалите, които се предават на Възложителя. Настоящият доклад и съпътстващото резюме също са част от тези изисквания.

Докладът включва аналитична част, представяща прилагането на методиката за определяне на категориите, включително и на метода за изчисляване на оценките, с коментар на получените резултати, направените изводи и предложенията за решения и промени и корекции на част от АТЕ и ТЕ. Включени е и раздел, отчитащ комуникациите с Възложителя и други заинтересовани страни и резултатите от тях, срещнатите трудности, предприетите действия и др. Като приложения към доклада се предоставят и съпътстващи материали под формата на приложения, включително и извадки от създадената база данни за общините и населените места по използваните показатели, групирани по критерии.

Докладът включва и приложения, касаещи по същество изпълнената задача, включително илюстрации на резултати от нея, включително аргументирано предложение за промяна на действащи категории на общини и населени места и проект на Заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството за утвърждаване на категориите на АТЕ и ТЕ в страната.

Предложението за промяна на действащи категории на общини и населени места е направено и аргументирано на базата на получените резултати от прилагането на метода с актуални статистически данни и съобразено с официалната Методика. Окончателният му вариант отразява мненията и забележките от работните срещи между Възложителя и други заинтересовани страни (общините чрез НСОРБ, МРРБ, НСИ и др.), включително и след провеждането на заседание на МРГ.

Изготвен е и проект на Заповед на министъра на РРБ за утвърждаване на категориите на АТЕ и ТЕ в като резултат от окончателното съгласуване на предлаганите промени. Спазени са и всички формални изисквания към вида на тази заповед, както и такива по публикуването на материала в страницата на МРРБ и Държавен вестник.

Резултатите са представени и утвърдени в заседание на МРГ за наблюдение и актуализация на категоризацията на АТЕ и ТЕ в Република България.

Представянето на резултатите в МРГ е задължителен елемент от изпълнението на поръчката, с оглед тяхното съгласуване, одобряване и осигуряване на публичност.

7. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Основните изводи от проведения мониторинг могат да се обобщят по следния начин:

- Наблюдава се висок процент на потвърждаване на действащи категории на общини и населени места. Предложенията за промяна са единствено за ограничен брой населените места;
- Потвърждават се и предложените и направени при предишния мониторинг промени в категориите на общини и населени места.
- Съществуват основателни аргументи за получените силни и трайни различия между съществуващи категории и предложения за промяна;
- Потвърждава се приложимостта на методиката. Наблюдава се устойчивост на метода и принципите за прилагането му и получените резултати;

- Наблюдава се слабо, но трайно разширяване на обхвата на използване на категориите на общините и населените места в аналитични и нормативни документи;
- Влиянието на някои показатели като разграничители на състоянието намалява;
- Определени показатели не се поддържат ежегодно във вида, дефиниран в системата от критерии и показатели.

Според методиката основно прекатегоризиране следва да се проведе след следващото преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г., тоест – през 2022 г.;

В резултат на проведения мониторинг могат да се дадат **следните препоръки:**

- Преди основното прекатегоризиране, планирано за 2022 г., да се извърши актуализация на системата от критерии и показатели, като е най-добре това да се извърши през 2020 г., заедно с регулярния мониторинг;

Препоръките за актуализация са основно в посока: (1) Отпадане на показатели, които нямат съществено влияние върху оценката, но утежняват процеса на формиране на оценката; (2) Преформулиране на показатели, по повод на източници на информация и начин на събирането ѝ; (3) Предполагаеми добавяне/замяна на показатели, след анализ на действащите и тяхната роля и значение в общата оценка.

- Преди основното прекатегоризиране да се актуализира методиката (най-добре е това да стане през 2020 г.), най-вече в частта на математическия модел в посока:

(1) Изключване при прилагането на модела при общини не само на Столична община, но и на общини с население над определена граница, например над 100 000 жители или на общини с общински центрове – областни градове;

(2) Изключване при прилагането на модела на населени места с население над 100 000 жители;

Приемането на горните предложения би спомогнало за по-прецизирано отчитане на различията, особено при „трудното разграничаване“ между категории 3 и 4 за общини и 4, 5, 6 и 7 за населени места.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Решение на Министерски съвет (РМС) от № 921 от 16.12.2011 г. за определяне на критерии и показатели за категоризиране на общините, кметствата, районите и населените места в Република България

Методика за категоризиране на АТЕ и ТЕ в Република България, одобрена със Заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството № РД-02-14-306 от 10.02.2012 г.

Публични източници на информация за показателите:

1. Информация за наличие на апелативни, окръжни и районни съдилища - http://www.vks.bg/vks_p12.htm
2. Информация за наличие на апелативни, окръжни и районни прокуратури - <http://www.prb.bg/bg/prokuratura/struktura-na-prokuraturata/>
3. Информация за наличие на деконцентрирани служби на Министерство на вътрешните работи - https://www.mvr.bg/Za_MVR/struktura.htm
4. Информация за наличие на деконцентрирани служби на Министерство на труда и социалната политика:
 - 4.1. Дирекции „Регионална служби по заетостта“ - <https://www.az.government.bg/pages/direkcii-regionalna-slujba-po-zaetosta/>; <https://www.az.government.bg/pages/upravlenie-i-struktura-na-agenciata-po-zaetosta/>
 - 4.2. Дирекции „Бюро по труда“ - <https://www.az.government.bg/pages/direkcii-regionalna-slujba-po-zaetosta/>; <https://www.az.government.bg/contacts/offices/>
 - 4.3. Регионални дирекции и дирекции „Социално подпомагане“ - http://www.asp.government.bg/ASP_Files/Dogovori/Spisuk_RDSP_DSP.pdf
5. Информация за наличие на деконцентрирани териториални звена на Националната агенция за приходите:
 - 5.1. Териториални дирекции на НАП - <http://www.nap.bg/page?id=683>
 - 5.2. Офиси на НАП - <http://www.nap.bg/page?id=546>
6. Информация за наличие на деконцентрирани териториални звена на Министерство на земеделието и храните:

- Областни дирекции и общински служби „Земеделие“ -
<http://www.mzh.government.bg/MZH/bg/OblastniDirekcii.aspx>
7. Информация за наличие на центрове за спешна помощ и техни филиали -
<http://www.mh.government.bg/bg/ministerstvo/vtorostepenni-razporediteli/tsentrove-za-speshna-meditsinska-pomosht/>
8. Информация за селищно-административните функции на населените места -
<http://www.nsi.bg/nrnm/>
9. Информация за наличие на читалища -
<http://chitalishta.com/index.php?act=community&do=list&special=1>
10. Информация за културни ценности с национално и световно значение -
<http://mc.government.bg/page.php?p=46&s=27&sp=32&t=33&z=34;>
<http://mc.government.bg/page.php?p=58&s=244&sp=246&t=0&z=0>

